

diferit în cele trei ediții consultate pentru acest sudiu (minte, cuget, inimă). Cu sensul de „minte” este utilizat acest termen și în *Imnul* 41, unde recomandă mucenicilor să respingă chemările lumii și să-și ocupe „minte” gândind la Dumnezeu [καί τῇ πρὸς σέ ἀπασχολῶν θεωρίᾳ τὰς φρένας]³³. Diferit tradus este acest substantiv în *Imnul* 47, unde este întrebuințat la forma de Acuzativ plural [τὰς φρένας; cugetare/cuget]³⁴.

În explicațiile teologice ale Sfântului Simeon Noul Teolog, acești termeni sunt întrebuințați și împreună, fapt care crează reale probleme unui traducător. Acest aspect denotă că între ei nu există o sinonimie perfectă, ci nuanțe semantice care converg către o realitate comună. Înțelesurile acestor termeni sunt concludente în acest sens.

Încercăm să identificăm contextele din opera Sfântului Simeon în care este întrebuințat îndeosebi termenul *voûς* fără a le ignora pe cele în care apar compuşii și derivatele lui, pentru a înțelege ce reprezintă

XXVII. Ὅποῖον δεῖ εἶναι τὸν μοναχόν · ..., *HYMNES* 16-40, Tome II, SC 174, Texte critique par Johannes Koder, Traduction et notes par Louis Neyrand, Tome II, Les Éditions du Cerf, Paris, 1971, p. 289. Părintele Dumitru Stăniloae traduce termenul prin „minte”, cf. *Imnul* 27 („a cărui frumusețe uimește toată înțelegerea, toată **minte**”), SFÂNTUL SIMEON NOUL TEOLOG, *Imnele iubirii dumnezeiești*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2017, p. 293, iar diac. Ioan Ică jr. îl traduce prin „cuget” („a Cărui frumusețe uimește orice gând și orice **cuget**”), în: SIMEON NOUL TEOLOG, *Erosurile imnelor dumnezeiești* în vol. *Imne, Epistole și Capitoale. Scrieri III*, Editura Deisis, Sibiu, 2001, p. 170.

33. În ediția franceză termenul este tradus prin „esprit”, iar în cele românești, prin „minte”; cf. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIE, XLI, *Εὐχαριστία πρὸς Θεὸν ὑπὲρ τῶν παρ’αυτοῦ γεγονότων εὐεργεσιῶν* (...), SC, N° 196, *Hymnes* 41-58, Tome III, Texte critique et index par Joannes Koder, Traduction et notes par Joseph Paramelle et Louis Neyrand, Les Éditions du Cerf, Paris, 1973, p. 28/ 29; SFÂNTUL SIMEON NOUL TEOLOG, *Imnul* 41: „Mulțumire către Dumnezeu pentru binefacerile primite de la El (...)”, în vol. *Imnele iubirii dumnezeiești* (București, 2017), p. 422; Id. *Erosurile imnelor dumnezeiești* (Sibiu, 2001), p. 226.

34. Pluralul τὰς φρένας este tradusă la singular prin „esprit” în ediția critică franceză, de Joseph Paramelle, cf. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIE, XLVII, SC 196, *Hymnes* 41-58, p. 125, iar în edițiile românești, prin „cugetare” de pr. Dumitru Stăniloae, cf. SFÂNTUL SIMEON NOUL TEOLOG, *Imnul* 47, în vol. *Imnele iubirii dumnezeiești*, p. 475 și „cugetul”, de diac. Ioan I. Ică jr., cf., *Erosurile imnelor dumnezeiești*, în: vol. *Imne, Epistole și Capitoale. Scrieri III*, p. 250. În acest studiu am redat acest termen prin „cugetele”, la forma la care este întrebuințat de Sfântul Simeon Noul Teolog.

pentru acest teolog bizantin „mintea”. Explicațiile și precizările lui sunt cu atât mai importante cu cât scrisul lui este dublat de trăirea ascetică și mistică a realităților spirituale pe care le face cunoscute.

„**Mintea**” umană, desemnată prin termenul νοῦς³⁵, este definită de Sfântul Simeon ca element structural al sufletului uman, creat de Dumnezeu și dotat cu funcțiile de a înțelege, a vedea lumina inteligibilă a lui Dumnezeu și a trăi plinătatea harului în unirea cu Dumnezeu. Deosebirea dintre minte și suflet este marcată în exprimări în care acești termeni apar alăturați. Atunci când vorbește de „luminarea sufletului și a minții” (φωτισμοῦ ψυχῆς καὶ νοός)³⁶. Sfântul Simeon are în vedere două realități diferite, dar compatibile. Rar acest cuvânt este întrebuințat de Sfântul Simeon cu sensul de „înțeles” al unor lucruri relatate (ἵνα καὶ τὸν νοῦν τῶν τοιούτων ἐκδηλώτερον)³⁷. Același termen este întrebuințat și pentru denumirea îngerilor („mințile nemateriale”, cf. *Imnul* 21, τῶν ἁγίων νόων)³⁸.

Mintea este un atribut exclusiv al oamenilor și al îngerilor. Creația „neînruddită” cu Dumnezeu este „lipsită de minte” [cf. *Imnul* 23: νοῦ παντός ἐστερημένη], în schimb omul are darul minții datorită „înruddirii” lui cu Dumnezeu-Creatorul lui. În *Imnul* 23, Sfântul Simeon formulează poetic relația de înrudire a omului la Dumnezeu [Δῶμεν οὖν οἰκεῖον ζῶον] „ca minte” cu înțelepciune [ὡς νοῦς πρὸς τὴν σοφίαν] și „cuvânt” cu Cuvântul [ὡς λόγος πρὸς τὸν λόγον], ca să aibă, pentru

35. ΑΓΙΟΝ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, *Κεφάλαιον Γ', Ἀλφαβητικά Κεφάλαια*, Εἰσαγωγή - Κείμενο - Νεοελληνικὴ ἀπόδοση ἀπὸ Μοναχοῦς τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σταυρονικήτα, Ἐκδοση Ἱερᾶς Μονῆς Σταυρονικήτα, Ἁγίου Ὄρους, Β' ἔκδοση, 2011, σ. 62; ΣΦΑΝΤΟΥ ΣΙΜΕΩΝ ΝΟΥΛ ΤΕΟΛΟΓ, *Κυαντὺλ 3, ἰν 24 de cuvinte despre viața duhovnicească*, traducere din limba greacă veche, introduce și note de Ierom. Lavrentie Carp, Editura Doxologia, Iași, 2014, p. 49; A. BAILLY, *Le Grand Bailly, Dictionnaire Grec – Français*, p. 1330.

36. ΑΓΙΟΝ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, *Κεφάλαιον ΚΑ', Ἀλφαβητικά Κεφάλαια*, σ. 284; trad. rom., *Κυαντὺλ 21, ἰν 24 de cuvinte despre viața duhovnicească*, p. 170.

37. ΣΥΜΕΩΝ LE NOUVEAU THÉOLOGIE, *Λογος Σ', Traité Théologiques et Éthiques*, SC 129, Tome II, Éth. IV-XV, Introduction, texte critique, traduction et notes par Jean Darrouzès, Les Éditions du Cerf, Paris, 1967, p. 132; trad. rom., *Discursul 6, ἰν vol. Discursuri teologice și etice*, Scrieri I, p. 269.

38. ΣΥΜΕΩΝ LE NOUVEAU THÉOLOGIE, XXI. Ἐπιστολή πρὸς μοναχὸν ἐρωτήσαντα (...), *HYMNES 16-40*, Tome II, SC 174, p. 150; ΣΦΑΝΤΟΥ ΣΙΜΕΩΝ ΝΟΥΛ ΤΕΟΛΟΓ, *Imnul 21, ἰν Imnele iubirii dumnezeiești* (București, 2017), p. 215.

binele lui, părtășie, el, creatul cu Creatorul, fiind după chipul și asemănarea Lui [cf. *Facere* 1:26]³⁹.

Verbul *νοέω*⁴⁰ exprimă activitatea firească a minții, respectiv faptul de a gândi și a înțelege sau a recepta înțelesuri dumnezeiești [cf. *Imnul* 23: [*Νόει ἅπερ φθέγγομαί σοι!*/ Înțelege ce-ți spun!; *ἀλλά νοητῶς μοι νόει*/ ci înțelege-Mă într-o manieră spirituală]⁴¹. Atât verbul, cât și adverbul vizează în acest context activitatea minții umane [*νοέω* – *νοητῶς* – *νοῦς*]. Expresia *πνευματικῶς, μοι νόει* [*înțelege-mi duhovnicește*]⁴², este un îndemn la atenția minții, de procesare duhovnicească a gândurilor transmise de teologul poet.

Termenul *τό νόημα* este întrebuințat cu referire la Fiul lui Dumnezeu întrupat și la om. În sens teologic, Sfântul Simeon vorbește de „adâncul înțelesurilor tainelor celor ascunse ale lui Hristos” (*ἡ ἄβυσσος τῶν κεκρυμμένων νοημάτων καί μυστηρίων Χριστοῦ*)⁴³. În sens antropologic, termenul are mai multe semnificații: de putere a sufletului, de înțeles (*τῆς εὐθείας τῶν νοημάτων ὁδοῦ*)⁴⁴, în sens general, de înțeles textual, cu referire la scrierile biblice (*βάθος νοημάτων*)⁴⁵, în sens particular și de vedere (*θεωρία*) duhovniceas-

39. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIEEN, XXIII. *Περὶ τῆς ἀκαταλήπτου καὶ ἀπεριγράπτου θεότητος ἀκριβῆς θεολογία, ...*, *HYMNES* 16-40, Tome II, SC 174, p. 192/193.

40. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIEEN, *Catéchèse* XXVII, SC 113, *CATÉCHÈSES* 23-34. *ACTION DE GRÂCE* 1-2, Tome III, Introduction, texte critique et notes par Mgr. Basile Krivochéine, traduction par Joseph Paramelle, Les Éditions du Cerf, Paris, 1965, Tome III, p. 100; trad. rom., *Cateheza* 27, *Cateheze, Scrieri* II, Studiu introductiv și traducere, Diac. Ioan I. Ică jr, Editura Deisis, Sibiu, 1999, p. 282; A. BAILLY, *Le Grand Bailly, Dictionnaire Grec – Français*, p. 1330.

41. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIEEN, XXIII. *Περὶ τῆς ἀκαταλήπτου καὶ ἀπεριγράπτου θεότητος ἀκριβῆς θεολογία, ...*, *HYMNES* 16-40, Tome II, SC 174, pp. 190, 192.

42. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIEEN, XLVI, *Ἐξομολόγησις εὐχῇ συνημμένη* · (...), SC 196, *Hymnes* 41-58, p. 116.

43. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIEEN, *Λογος Η'*, *Traité Théologique et Éthique*, SC 129, p. 216; trad. rom., *Discursul* 8, în vol. *Discursuri teologice și etice*, Scrieri I, p. 305.

44. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIEEN, *Λογος Ε'*, *Traité Théologique et Éthique*, SC 129, p. 82; SFÂNTUL SIMEON NOUL TEOLOG, *Discursul* 5, în vol. *Discursuri teologice și etice*, Scrieri I, p. 249.

45. ΑΓΙΟΝ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, *Κεφάλαιον ΣΤ'*, *Ἀλφαβητικά Κεφάλαια*, σ. 102; trad. rom., *Cuvântul* 6, în *24 de cuvinte despre viața duhovnicească*, p. 71; *Id.*,

că⁴⁶. Înțelesul (τό νόημα) este elaborat în minte (νοῦς), iar calitatea lui are o mare importanță deoarece premerge faptei (τό πράγμα)⁴⁷. Sfântul Simeon remarcă o deosebire între „înțeles“ (νόημα) și „narațiune“ (ἐξήγησιν). Primul termen, în sens conceptual, este pus în relație cu mintea care generează un cuvânt despre un lucru bun sau rău, iar al doilea cu expunerea unor lucruri care s-au făcut sau au fost văzute⁴⁸. Triada *minte – înțeles – cuvânt* (νοῦς – νόημα – λόγος) exprimă relația dintre minte, concept și enunțarea lui rațională, în procesul gândirii.

Adjectivul νοητός, ή, ον (*înțelegător, inteligibil, înțeles cu mintea*), înrudit semantic cu termenul νοῦς, semnifică înrudirea spirituală a omului cu Dumnezeu în baza căreia se poate împărtăși de puterile și darurile Lui. Expresia recurentă τὸ φῶς τὸ νοητόν (*lumina înțelegătoare*) este identificată cu Iisus Hristos (τό νοητόν φῶς, αὐτόν τόν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστόν καί Θεόν)⁴⁹, dar și cu o energie dumnezeiască împărtășibilă minții, cugetării și gândurilor omenești⁵⁰. Chema-rea Sfântului Simeon adresată celor ce au în ei „lumina“ inteligibilă

BIBΛΟΣ ΤΩΝ ΗΘΙΚΩΝ, ΛΟΓΟΣ Γ', *Traitées Théologiques et Éthiques*, SC 122, p. 396; trad. rom., *Discursul 3, Cartea discursurilor etice*, în vol. *Discursuri teologice și etice*, Scrieri I, p. 199; *Id.*, ΛΟΓΟΣ ΙΓ', *Traitées Théologiques et Éthiques*, SC 129, p. 402; trad. rom., *Discursul 13*, în vol. *Discursuri teologice și etice*, Scrieri I, p. 382.

46. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIE, ΛΟΓΟΣ Ε', *Traitées Théologiques et Éthiques*, SC 129, p. 94; trad. rom., *Discursul 5*, în vol. *Discursuri teologice și etice*, Scrieri I, p. 254.

47. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIE, ΛΟΓΟΣ Ε', *Traitées Théologiques et Éthiques*, SC 129, p. 94; trad. rom., *Discursul 5*, în vol. *Discursuri teologice și etice*, Scrieri I, p. 254.

48. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIE, ΛΟΓΟΣ Ε', *Traitées Théologiques et Éthiques*, SC 129, p. 106; trad. rom., *Discursul 5*, în vol. *Discursuri teologice și etice*, Scrieri I, p. 258.

49. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIE, *Κεφάλαια πρακτικά καὶ θεολογικά ρ', λη'*, CHAPITRES THÉOLOGIQUE, GNOSTIQUES ET PRATIQUES, SC 51, p. 50-51; SFÂNTUL SIMEON NOUL TEOLOG, *Una sută capete făptuitoare și de Dumnezeu cuvântătoare (practice și teologice)*, 38., *Cele 225 de capete teologice și practice*, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, vol. VI, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1977, p. 28.

50. ΑΓΙΟΝ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, *Κεφάλαιον Γ', Ἀλφαβητικά Κεφάλαια*, σ. 62; trad. rom., *Cuvântul 3*, în *24 de cuvinte despre viața duhovnicească*, p. 49.

(τό φῶς τό νοητόν)⁵¹ pentru a slăvi Sfânta Treime arată compatibilitatea omului cu ea și nivelul spiritual al slăvirii Persoanelor dumnezeiești. În expresia *ἰσχύς ἐστὶ κραταιὰ νοητή* (*tărie înțelegătoare puternică*) este folosit cu referire la lumina tainică, dumnezeiască (φωτὸς μυστικοῦ), compatibilă și necesară sufletului pentru a ajunge la cunoașterea dumnezeiască (θείας γνώσεως), a înțelege cuvintele dumnezeiești⁵² și a ajuta cugetarea (*διανοία*) să fie atentă la înțelesul lor⁵³. “Soarele” (*ἥλιος*) cugetat cu mintea (*νοητός*) este o formulare simbolică recurentă pentru Dumnezeu, Care luminează și strălucește în lumea cugetată (*ὁ νοητός; τά τε νοητά ὑπὸ τοῦ νοητοῦ ἡλίου*)⁵⁴. Se descoperă și poate fi văzut de cei vrednici, iar când se face văzut în suflet îl despătimește și îl curăță⁵⁵, interacționează cu toată creația, păstrându-și transcendența⁵⁶. Opoziția *νοητός – αἰσθητός* (*inteligibil*

51. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIEEN, *Catéchèse XXVIII, CATÉCHÈSES 23-34. ACTION DE GRÂCE 1-2, SC 113, Tome III, p. 162*; trad. rom., *Cateheza 28, Cateheze, Scieri II, p. 304*.

52. ΑΓΙΟΝ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, *Κεφάλαιον IB', Ἀλφαβητικά Κεφάλαια*, σ. 174; trad. rom., *Cuvântul 12, în 24 de cuvinte despre viața duhovnicească*, p. 110.

53. ΑΓΙΟΝ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, *Κεφάλαιον IB', Ἀλφαβητικά Κεφάλαια*, σ. 174; trad. rom., *Cuvântul 12, în 24 de cuvinte despre viața duhovnicească*, p. 110; SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIEEN, *Catéchèse XXVIII, ὁ δέ νοητός ἥλιος, CATÉCHÈSES 23-34. ACTION DE GRÂCE 1-2, SC 113, Tome III, p. 152*; trad. rom., *Cateheza 28, Cateheze, Scieri II, p. 301*.

54. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIEEN, *Τοῦ αὐτοῦ ἕτερα κεφάλαια γνωστικά τε καὶ θεολογικά κε', κδ', CHAPITRES THÉOLOGIQUES, GNOSTIQUES ET PRATIQUES, SC 51, p. 78-79*; trad. rom., *Ale aceluiasi, 25 de alte capete ale cunoștinței și ale cuvântării de Dumnezeu (gnostice și teologice), 22., Cele 225 de capete teologice și practice, în Filocalia, vol. VI, p. 59*.

55. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIEEN, *Τοῦ αὐτοῦ ἕτερα κεφάλαια γνωστικά τε καὶ θεολογικά κε', κβ', CHAPITRES THÉOLOGIQUES, GNOSTIQUES ET PRATIQUES, SC 51, p. 77-78*; trad. rom., *Ale aceluiasi, 25 de alte capete ale cunoștinței și ale cuvântării de Dumnezeu (gnostice și teologice), 24., Cele 225 de capete teologice și practice, în Filocalia, vol. VI, p. 58*.

56. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIEEN, *Τοῦ αὐτοῦ ἕτερα κεφάλαια γνωστικά τε καὶ θεολογικά κε', κε', CHAPITRES THÉOLOGIQUES, GNOSTIQUES ET PRATIQUES, SC 51, p. 79*; trad. rom., *Ale aceluiasi, 25 de alte capete ale cunoștinței și ale cuvântării de Dumnezeu (gnostice și teologice), 25., Cele 225 de capete teologice și practice, în Filocalia, vol. VI, pp. 59-60*.

– *sensibil*) se întâlnește atunci când Sfântul Simeon vorbește de cele două lumi, văzută și nevăzută (c. 22).

În contextul explicării semnificației spirituale a bisericii, obiectele (*αἱ λαμπάδες*) și materiile liturgice (*νοητόν σοι μύρον*) sunt privite ca având valoare simbolică. Lămpile (*αἱ λαμπάδες*) sunt un simbol al „luminii spirituale“ (*inteligibile/ νοητόν σοι φῶς*), menite să lumineze sufletul și să-l facă să strălucească spiritual (*νοητῶς*) „cu focul dumnezeiesc al tuturor virtuților duhovnicești care ard și luminează în tine“ (*καιομένων καὶ φαινόντων ἐν σοί*)⁵⁷.

Adjectivul *νοερὰν* (*înțelegător, inteligibil*), care aparține familiei lexicale a termenului *νοῦς*, este utilizat în expresia *νοερὰν δύναμιν* (puterea înțelegătoare) cu înțeles spiritual, pnevmatologic (*Πνεύματος ἁγίου μετουσίᾳ*) și haritologic (*χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ*)⁵⁸. Această putere dumnezeiască (*δινάμεως θεϊκῆς*) este necesară sufletului din cauza gândirii slăbite (*ἀσθενοῦς διανοίας*) care-l poate conduce la păcat. El are rolul de a întări sufletul și de a-l lumina pentru a vedea răul și binele adevărat⁵⁹. Vedem că atât întărirea sufletească, cât și dobândirea discernământului depind de puterea dumnezeiască a harului, care pentru firea umană reprezintă un ajutor esențial. Adjectivul *νοερὰν* revelează înrudirea omului cu Dumnezeu, datorită căreia poate primi puterea dumnezeiască care i se transmite. Sufletul omului, numit „înțelegător“ sau „mîntal“ (*ψυχὴν δὲ νοερὰν*)⁶⁰, corespunde structurii lui nevăzute și inteligibile

57. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIEEN, Λογος ΙΔ', *Traitées Théologiques et Éthiques*, SC 129, p. 428; trad. rom., *Discursul 14*, în vol. *Discursuri teologice și etice*, Scrieri I, p. 393.

58. ΑΓΙΟΝ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, *Κεφάλαιον Δ', Ἀλφαβητικὰ Κεφάλαια*, σ. 76; trad. rom., *Cuvântul 4*, în *24 de cuvinte despre viața duhovnicească*, p. 5.

59. ΑΓΙΟΝ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, *Κεφάλαιον ΣΤ', Ἀλφαβητικὰ Κεφάλαια*, σ. 98; trad. rom., *Cuvântul 6*, în *24 de cuvinte despre viața duhovnicească*, pp. 69-70.

60. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIEEN, *Τοῦ αὐτοῦ ἕτερα κεφάλαια γνωστικά τε καὶ θεολογικά κε', κδ'*, SC 51, *CHAPITRES THÉOLOGIQUES, GNOSTIQUES ET PRATIQUES*, Introduction, texte critique, traduction et notes de J. Darrouzès, Les Éditions du Cerf, Paris, 1957, p. 78; trad. rom., *Ale aceluiași, 25 de alte capete ale cunoștinței și ale cuvântării de Dumnezeu (gnostice și teologice)*, 23., *Cele 225 de capete teologice și practice*, în *Filocalia*, vol. VI, p. 58.

și se hrănește cu „hrana spirituală (νοεράν τροφήν), cea din Duhul, pe măsura curățirii și urcușului său”⁶¹.

Minunându-se de efectele spirituale ale lacrimilor asupra sufletului, Sfântul Simeon vorbește de spălarea lui „în chip inteligibil” (νοερώς)⁶², prin care se înțelege și implicarea minții în procesul de curățire interioară. Dumnezeu poate fi cunoscut prin vederea mintală (νοερώς ἀναβλέψας) în stare de curăție spirituală⁶³. Dumnezeu ca Lumină a lumii este imperceptibil senzorial, dar perceptibil contemplativ, mintal (νοερώς θεωρούμενος)⁶⁴.

Substantivul τό νοούμενον (cugetat cu mintea), din aceeași familie de cuvinte cu νοῦς, este utilizat cu referire la structura omului. Sinteză a celor două lumi, văzută și nevăzută sau inteligibilă (τό νοούμενον), omul reflectă în sine trăsăturile lor, fiind deopotrivă „sensibil și inteligibil” (αἰσθητόν καὶ νοούμενον)⁶⁵. Din perspectivă spirituală, relația omului cu lumea văzută este una relativă, deoarece a fost creat „ca văzător” al lumii sensibile pentru a fi inițiat în cea „inteligibilă” (μύστης τῆς νοουμένης)⁶⁶.

61. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIEEN, *Catéchèse XXII*, SC 104, *Catéchèses* 6-22, Tome II, Introduction, texte critique et notes par Mgr. Basile Krivochéine, Traduction par Joseph Paramelle, Les Éditions du Cerf, Paris, 1964, p. 382; trad.rom., *Cateheza 22*, *Cateheze*, *Scrieri* II, p. 246.

62. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIEEN, *Catéchèse II*, SC 96, *Catéchèses* 1-5, Tome I, Introduction, texte critique et notes par Mgr. Basile Krivochéine, Traduction par Joseph Paramelle, Les Éditions du Cerf, Paris, 1964, p. 262; trad. rom., *Cateheza 2*, în vol. *Cateheze*, *Scrieri* II, p. 34.

63. S N T , *Catéchèse XIX*, SC 96, p. 318; trad. rom., *Cateheza 19*, în vol. *Cateheze*, *Scrieri* II, p. 221.

64. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIEEN, *Catéchèse XXVIII*, *CATÉCHÈSES* 23-34. ACTION DE GRÂCE 1-2, SC 113, Tome III, p. 152; trad.rom., *Cateheza 28*, *Cateheze*, *Scrieri* II, p. 301.

65. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIEEN, Τοῦ αὐτοῦ ἕτερα κεφάλαια γνωστικά τε καὶ θεολογικά κε', κβ', κδ', *CHAPITRES THÉOLOGIQUES, GNOSTIQUES ET PRATIQUES*, SC 51, pp. 77, 78; trad. rom, *Ale aceluiași, 25 de alte capete ale cunoștinței și ale cuvântării de Dumnezeu (gnostice și teologice)*, 22, 23, *Cele 225 de capete teologice și practice*, în *Filocalia*, vol. VI, pp. 57-58.

66. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIEEN, Τοῦ αὐτοῦ ἕτερα κεφάλαια γνωστικά τε καὶ θεολογικά κε', ς', *CHAPITRES THÉOLOGIQUES, GNOSTIQUES ET PRATIQUES*, SC 51, p. 72; trad. rom, *Ale aceluiași, 25 de alte capete ale cunoștinței și ale cuvântării de Dumnezeu*

Termenul *διάνοια*, tradus prin *minte, cugetare, gând*⁶⁷, are și înțelesul de putere a sufletului⁶⁸, motiv pentru care Sfântul Simeon o numește metaforic „ochiul sufletului” (*ἐν διανοίᾳ ἴγουν ἐν ὀφθαλμῷ ψυχῆς*)⁶⁹. Deoarece reprezintă activitatea minții, este considerat un sinonim al lui *νοῦς* și frecvent echivalat semantic cu „mintea”. Participă la stările minții, atât la cele sfințitoare, cât și la cele opuse acestora⁷⁰. Îndreptarea cugetului (*διάνοιαν*) către înălțimea poruncilor lui Dumnezeu echivalează cu o viețuire neprihănită care-l conștientizează pe cel credincios de măsurile lui slabe⁷¹. Îndreptarea întregii cugetări către Hristos (*ὅλον ἔχειν τὴν διάνοιαν πρὸς Χριστόν*) aduce bunuri veșnice și stare îngerească⁷², iar cei care „L-au dobândit în ei înșiși în întregime pe Hristos” au o cugetare (*διάνοια*) care nu se alipește pătimăș de cele văzute, ci se ridică mai presus de trup⁷³. În stabilitatea permanentă a minții către Dumnezeu (*διηνεκῶς τὴν διάνοιαν ἔχειν τεταμένην*) constă și autodeterminarea omului liber (*τὸ αὐτεξούσιον*)⁷⁴. În limba română termenul este tradus prin „minte”,

(*gnostice și teologice*), 6., *Cele 225 de capete teologice și practice*, în *Filocalia*, vol. VI, p. 52.

67. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIE, *Λογος ΙΓ΄, Traités Théologiques et Éthiques*, SC 129, p. 400, 402; trad. rom., *Discursul 13*, în vol. *Discursuri teologice și etice*, Scieri I, pp. 381-382.

68. ΑΓΙΟΝ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, *Κεφάλαιον Γ΄, Ἀλφαβητικά Κεφάλαια*, σ. 62, 102; trad. rom., *Cuvântul 3*, în *24 de cuvinte despre viața duhovnicească*, pp. 49, 71.

69. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIE, *Κεφάλαια πρακτικά καὶ θεολογικά ρ΄, λθ΄/39, CHAPITRES THÉOLOGIQUE, GNOSTIQUES ET PRATIQUES*, SC 51, p. 51.

70. ΑΓΙΟΝ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, *Κεφάλαιον ΙΒ΄, Ἀλφαβητικά Κεφάλαια*, σ. 176-178; trad. rom., *Cuvântul 12*, în *24 de cuvinte despre viața duhovnicească*, p. 112.

71. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIE, *Catéchèse II*, SC 96, p. 258; trad. rom., *Cateheza 2*, în vol. *Cateheze, Scieri II*, p. 33.

72. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIE, *Catéchèse II*, SC 96, *CATÉCHÉSES 1-5*, p. 244; trad. rom., *Cateheza 2*, în vol. *Cateheze, Scieri II*, p. 28; ΑΓΙΟΝ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, *Κεφάλαιον ΙΔ΄, Ἀλφαβητικά Κεφάλαια*, σ. 204; trad. rom., *Cuvântul 14*, în *24 de cuvinte despre viața duhovnicească*, p. 126.

73. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIE, *Catéchèse VIII*, SC 104, p. 88; trad. rom., *Cateheza 8*, în vol. *Cateheze, Scieri II*, p. 132.

74. ΑΓΙΟΝ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, *Κεφάλαιον Κ΄, Ἀλφαβητικά Κεφάλαια*, σ. 270; trad. rom., *Cuvântul 20*, în *24 de cuvinte despre viața duhovnicească*, p. 163.

„cugetare”⁷⁵, „gând”⁷⁶, „înțeles” (*διανοίας ὁ λόγος*)⁷⁷. Deosebirea dintre „cugetare” și „minte” se observă din exprimările Sfântului Simeon, îndeosebi atunci când le menționează împreună (ex. *τὴν ὑπὲρ νοῦν καὶ διάνοιαν*)⁷⁸. Cugetarea are în mod natural aptitudinea memoriei⁷⁹, este un spațiu al smereniei⁸⁰, truda ei (*κόπου τῆς διανοίας*) „înjugată cu voința numai prin credință”, datorită lui Hristos, eliberează firea umană afectată de robia păcatului⁸¹. Sfântul Simeon remarcă relația dintre stăpânirea de sine, ca expresie a libertății spirituale, și cugetare, care contribuie la realizarea ei atunci când intervine asupra ei Dumnezeu „Cel liber” (*ὁ ἐλεύθερος*) prin fire, Care o miluiește, mântuiește și luminează (*ὁ ἐλεῶν καὶ σώζων καὶ φωτίζων τὴν διάνοιαν*) pentru a vedea drept și curat (*ὀρθῶς ὁρᾶν καὶ καθαρῶς*) și dobândi puterea de

75. În ediția franceză termenul este tradus prin „pensée”, iar în cele românești, pr. Dumitru Stăniloae îl traduce prin „cugetare”, iar diac. Ioan I. Ică jr. prin „minte”, cf. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIEEN, XLI, *Εὐχαριστία πρὸς Θεὸν ὑπὲρ τῶν παρ’ αὐτοῦ γεγονότων εὐεργεσιῶν* (...), SC 196, *Hymnes* 41-58, p. 28/ 29; SFÂNTUL SIMEON NOUL TEOLOG, *Imnul 41*: „Mulțumire către Dumnezeu pentru binefacerile primite de la El (...)”, în vol. *Imnele iubirii dumnezeiești*, p. 422; SFÂNTUL SIMEON NOUL TEOLOG, *Erosurile imnelor dumnezeiești*, p. 226; ΑΓΙΟΝ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, *Κεφάλαιον ΙΔ', Ἀλφαβητικά Κεφάλαια*, σ. 204; trad. rom., *Cuvântul 14*, în *24 de cuvinte despre viața duhovnicească*, p. 126; ΑΓΙΟΝ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, *Κεφάλαιον Κ', Ἀλφαβητικά Κεφάλαια*, σ. 276; trad. rom., *Cuvântul 20*, în *24 de cuvinte despre viața duhovnicească*, p. 166.

76. ΑΓΙΟΝ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, *Κεφάλαιον ΙΔ', Ἀλφαβητικά Κεφάλαια*, σ. 204; trad. rom., *Cuvântul 14*, în *24 de cuvinte despre viața duhovnicească*, p. 127.

77. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIEEN, *ΒΙΒΛΟΣ ΤΩΝ ΗΘΙΚΩΝ, ΛΟΓΟΣ Α'*, *Traitées Théologiques et Éthiques*, SC 122, p. 234; trad. rom., *Discursul 1, Cartea discursurilor etice*, în vol. *Discursuri teologice și etice*, Scieri I, p. 136; A. BAILLY, *Le Grand Bailly, Dictionnaire Grec – Français*, pp. 481-482. Termenii conecși acestui cuvânt au semnificații similare (*δια-νοέομαι* - *οοῦμαι*, *διανόημα*, *διανόησις*).

78. ΑΓΙΟΝ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, *Κεφάλαιον ΙΔ', Ἀλφαβητικά Κεφάλαια*, σ. 204; trad. rom., *Cuvântul 14*, în *24 de cuvinte despre viața duhovnicească*, p. 127.

79. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIEEN, *Κεφάλαια πρακτικά καὶ θεολογικά ρ', νθ', ξ'*, *CHAPITRES THÉOLOGIQUE, GNOSTIQUES ET PRATIQUES*, SC 51, p. 55, 56; SFÂNTUL SIMEON NOUL TEOLOG, *Una sută capete făptuitoare și de Dumnezeu cuvântătoare (practice și teologice)*, 59, 60, *Cele 225 de capete teologice și practice*, în *Filocalia*, vol. VI, p. 33.

80. ΑΓΙΟΝ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, *Κεφάλαιον ΙΖ', Ἀλφαβητικά Κεφάλαια*, σ. 240; trad.rom., *Cuvântul 17*, în *24 de cuvinte despre viața duhovnicească*, p. 147.

81. ΑΓΙΟΝ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, *Κεφάλαιον Κ', Ἀλφαβητικά Κεφάλαια*, σ. 276; trad.rom., *Cuvântul 20*, în *24 de cuvinte despre viața duhovnicească*, p. 166.

a cugeta și a determina la faptuire cu discernământ⁸². „Cugetul înaripat“ (περωθεῖσα διάνοια) al omului duhovnicesc ajunge la ceruri și atrage compătimirea Maicii Domnului prin mijlocirea căreia Dumnezeu Se milostivește de el, coborând asupra lui harul Duhului, prin care se înalță spiritual și este învrednicit de vederea Luminii⁸³.

Prezența lui Dumnezeu și harul mențin sufletul și cugetarea curate (τὴν ψυχὴν ἢ τὴν διάνοιαν)⁸⁴. Relația dintre *cugetare* (ἡ διάνοια) și *mintă* (ὁ νοῦς) și în cazul sfinților exprimă o atitudine identică față de patimă: totala înstrăinare și golire de orice conținut pătimăș⁸⁵.

Neconformă rațiunii cugetării este starea de furie a ei (μὴ ὀργισθῆναι κατὰ διάνοιαν)⁸⁶. Ea exprimă starea de dizarmonie podusă în suflet, care se răsfrânge și asupra trupului.

Termenul σύννουν este un compus al lui νοῦς, utilizat mai rar de Sfântul Simeon ca sinonim al lui⁸⁷.

„Ideile“ (διανοήματα) ca și gândurile (νοήματα) sunt puteri ale sufletului, care au calitatea de a fi „nedefinite (ἄπειρα) și felurite“ (ποικίλα)⁸⁸. Harul Duhului Sfânt primit prin SfântaTaină a Botezului are puterea de a le „ține, conține și păzi neîmprăștiat“ (συγκρατοῦσαν

82. ΑΓΙΟΝ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, *Κεφάλαιον Κ', Ἀλφαβητικά Κεφάλαια*, σ. 278; trad. rom., *Cuvântul 20, în 24 de cuvinte despre viața duhovnicească*, p. 167.

83. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIE, *Catéchèse XXII, SC 104*, p. 376; trad.rom., *Cateheza 22, Cateheze, Scrieri II*, pp. 243-244.

84. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIE, *Λογος Σ', Traités Théologiques et Éthiques*, SC 129, p. 134/135; trad. rom., *Discursul 6, în vol. Discursuri teologice și etice*, Scrieri I, p. 270.

85. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIE, *Λογος Σ', Traités Théologiques et Éthiques*, SC 129, p. 138; trad. rom., *Discursul 6, în vol. Discursuri teologice și etice*, Scrieri I, p. 272.

86. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIE, *Λογος Σ', Traités Théologiques et Éthiques*, SC 129, p. 124; trad. rom., *Discursul 6, în vol. Discursuri teologice și etice*, Scrieri I, p. 266.

87. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIE, *Κεφάλαια πρακτικά καὶ θεολογικά ρ', CHAPITRES THÉOLOGIQUE, GNOSTIQUES ET PRATIQUES, SC 51*, p. 46; SFÂNTUL SIMEON NOUL TEOLOG, *Una sută capete făptuitoare și de Dumnezeu cuvântătoare (practice și teologice)*, 22., *Cele 225 de capete teologice și practice*, în *Filocalia*, vol. VI, p. 23.

88. ΑΓΙΟΝ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, *Κεφάλαιον ΣΤ', Ἀλφαβητικά Κεφάλαια*, σ. 102, 108; trad. rom., *Cuvântul 6, în 24 de cuvinte despre viața duhovnicească*, pp. 71, 73.